

KAZIMIERINIS JUBILĖJUS

Brazilijoje, pradėtas kovo 4 São Paulo katedroj, yra tęsiamas ištisus metus, kaip taikliai pabrėžė plačiai skaitomas São Paulo dienraštis DIÁRIO POPULAR (2.4.1984):

“Um ano de festa para São Casimiro, o jovem padroeiro dos lituanos”. Dabar (13.5.84) įsiterpė ir didžiausias Brazilijos dienraštis, O ESTADO DE SÃO PAULO, paskyręs ištisą puslapį LIETUVAI — Čia nuotraukos iš šv. Kazimiero šventės Mookoje gegužės 6 d.

Fotos Joveci de Freitas

LIETUVIŠKA MANIFESTACIJA

Kukliai prasidėjo kazimieriniai metai. Kai spaudoje pasirodė vyskupo atsišaukimas, kviečiantis lietuvius į šv. Kazimiero 500 metų mirties minėjimą, dar nebuvo ženklų apie kazimierinį sujudimą. Slinko savaitė po savaitės, bet jokio ryškesnio žygio nesigirdėjo. Palengva pradėjo išeiti viešumon vienas kitas renginys. Apie kovo mėnesį prasiveržė daugybė renginių didelėse ir mažose lietuvių gyvenvietėse ne tik Š. Amerikoje, bet ir kituose kraštuose, kur kiek daugiau yra lietuvių Romos iškilmės išvedė kazimierinį sąjūdį į pasaulinę plotmę. Šv. Tėvas Jonas-Paulius II oficialiai parodė, kad karalaitis Kazimieras yra Lietuvos šventasis. Jo žodis ir mostas padrąsino lietuvius dar plačiau minėti tą šventąjį karalaitį. Galimas dalykas, tai paskatino daugelį parapijų, organizacijų, įvairių vienetų rengti vietinio pobūdžio minėjimus, kaip matyti iš aprašymų spaudoje, kazimierinė banga rieda per daugelį laisvojo pasaulio kraštų. Iki šiol dar joks sąjūdis nebuvo toks platus, paliečiantis visą lietuvių išėiviją, kaip kazimierinių metų. Tai rodyte rodo, kad šventasis Lietuvos karalaitis nėra tuščia abstrakcija, negyva istorinė asmenybė, nebeturinti ryšio su tauta. Tai aiškiai liudija, kad šv. Kazimieras yra gyvas tautoje, galįs sujungti mases.

Vis dėlto ir šiandieną ne vienas mū-

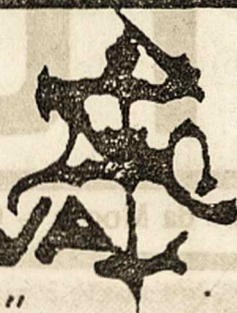
siškių tautiečių žvelgia kitokiomis akimis į šv. Kazimierą, būtent laiko jį vien pamaldumo bei skaistumo pavyzdžiu, uždaro jį šventovėje ir ten jį palieka vien pamaldiem žmonėm. Nėra abejonės, kad šv. Kazimieras yra toks pavyzdys, bet neužmirškime — jis yra daugiau nei maldos žmogus. Iš jo gyvenimo aprašymų matyti, kad jis buvo ir valstybės bei tautos žmogus, kuriam rūpėjo krašto gerovė ir laisvė, Tautos sąmonėn jisai jaugo kaip riteris, vedantis kariuomenę ginti kraštą nuo užpuolikų. Jis yra įkvėpėjas riteriškos drąsos sunkiomis tautai valandomis. Dėl to jis yra laikomas laisvės kovos simboliu, labai nemėgstamu pavergėjų. Pastarieji kovoja su tuo simboliu, kuris kaip didelis šešėlis slenka per visą Lietuvą. Nepakenčia pavergėjas net šv. Kazimiero šventovės Vilniuje — išniekino ją, paversdamas ateizmo muziejumi. Nepakenčia jo palikų Vilniaus katedroje — ištrėmė juos į Antakalnį. Bet tai pavergėjo kova su šešėliu, kuris ir plakamas, ir niekinamas nesitraukia. Jis niekad nesitrauks iš savo krašto, nors ir didžiausios armijos jį okupuotų. Šv. Kazimiero šešėlis pykina pavergėją, bet guodžia bei drąsina pavergtąjį. Jo guodžiama tauta Lietuvoje negali šiuo metu rengti manifestacijų, užtat žvelgia į laisvąjį pasaulį, kur jos yra galimos.

Laisvajame pasaulyje tų kazimierinių

13-5-84 — O ESTADO DE S. PAULO

manifestacijų gausu. Jos plačiai skleidžia kazimierinę dvasią, skatinančią stiprinti tautos moralę, tikėjimą ir šaukiančią kovoti už tautos ateitį. Dėl to visos kazimierinės manifestacijos yra ne tik religinės, bet ir tautinės apraiškos. Tai kartu ir lietuviškumo manifestacijos. Dar niekad laisvajame pasaulyje Lietuvos vardas taip plačiai nuskambėjo, kaip šiais kazimieriniais metais. Tai skatina mus visus ir toliau gausiai dalyvauti kazimierinėse manifestacijose, ypač stambaus masto, kur daug sveria ir dalyvių skaičius. Tokia lietuvių išėivijos mastu rengiama manifestacija-kongresas bus Toronte š.m. rugsėjo 1 ir 2 dienomis. Šiuo kongresu norima tarti lietuvių išėivijos žodį šiuo kritišku mūsų tautos gyvenimo momentu. Tas žodis bus tartas specialiomis pamaldomis, paskaitomis, jaunimo svarstybomis ir kazimierine opera-misterija, kurioje suspindės ne tik praeities vaizdai, bet ir ateities užmojai. Rengėjai daro viską, kad šis kongresas būtų turiningas, apimtų visą išėiviją ir būtų jos balsu. Tačiau jo sėkmė priklausys ypač nuo dalyvių skaičiaus. Dėl to svarbu, kad ypač Kanados ir JAV lietuviai kongrese gausiai dalyvautų. Romoje Lietuvos vardą iškelė ne dalyvaujančių lietuvių gausa, o Šv. Tėvo žodis bei mostas, o Toronte jį turi iškelti patys dalyviai savo jėga bei gausiu dalyvavimu. **Tėviškes žiburiai**

SEMANARIO

MŪSŪ
LIETUVA

"NOSSA LITUANIA"

Metinė prenumerata Brazilijoj Cr\$. 10.000,00

Prenumerata paprastu paštu į užsienį: 35 Dol.

Prenumerata oro paštu Šiaurės Amerikon: 60 Dol.

GARBĖS PRENUMERATORIUS Cr\$. 15.000,00

Užuojautos, Sveikinimai ir Skelbimai (Anúncios)

Už skelbimu kalba ir turini, Redakcija neatsako.

Straipsnius ir Korespondencija Redakcija taiso bei tvarko savo nuožiūra.

Pavarde pasirašyti straipsniai nebūtinai išreiškia Redakcijos bei leidėju nuomone.

Čekius, Perlaidas ir administracinius laiškus rašyti FRANCESCO GAVĖNAS ar PETRAS RUKŠYS vardu.

Rua Juatindiba, 28 Parque da Moóca - CEP 03124

São Paulo - Brasil

Diretor Responsável: VYTAUTAS BACEVIČIUS

Administrador: PETRAS RUKŠYS

Redige Equipe Editorial - Fone: 273-0338

Atskiro numerio kaina Cr\$.300,00

I P. Amerika oro paštu: 45 Dol.

I tolimus kraštus: 75 Dol.

Vieno Numerio GARBĖS LEIDĖJAS Cr\$.20.000,00

mokami už skilties (Coluna) centimetra po Cr\$. 800,00

Rašiniai gražinami tik autoriui prašant.

Iš Lietuvos K. Bažnyčios Kronikos Nr. 61

KUN. SIGITO TAMKEVIČIAUS TEISMAS

(tesinys iš praeito nr.)

Po liudininkų apklausos buvo nagrinėjami TTGKK dokumentai ir kita kaltinamoji medžiaga, kurią sudarė 23 tomai. Į klausimą, kaip pakliuvo TTGKK dokumentai Maskvoje pas JAKUNINĄ, kas juos vertė, kunigas pareiškė: "Neatsakysiu. Pirmiausia, neskaitau, kad tas, kuris vertė, padarė nusikaltimą, antra – aš gi sugrįšiu, reikės dirbti toliau, kaip pas mane žmonės eis išpažinties ir kaip jie į mane žiūrės, jei aš juos išdavinsiu, nekaltus". Teismas, pagarsinant ir nagrinėjant kaltinamąją medžiagą (pvz. TTGKK dokumentus), neskaitė nė vieno dokumento ar jo ištraukos, pasitenkino tik dokumentų numerių paskelbimu ir nurodymu, kur jie yra įsegti. Nuolat buvo kartojami bendri išsireiškimai: "Kalbėtojas turėjo tendencingą mintį "arba, kvietė kovoti prieš tarybinę santvarką".

Kun. S. TAMKEVIČIAUS gynimosi kalba:

"Daug nekalbėsiu, nevarginsiu visų, nors būtų galima dar daug ką pasakyti, – kalbėjo kun. S. TAMKEVIČIUS. Prokuroras PAKUŠIONIS pasakė, kad mano byla susideda iš 23 tomų kaltinamosios medžiagos ir buvo galima dar 23 tomus prirašyti. Taigi, ar aš kalbėsiu daug ar mažai – nuo to padėtis nepasikeis. Jaučiuosi nekaltas. (Į salę kun. S. TAMKEVIČIUS įeidavo visada su nuotaika, besišypsantis, ramus, tvirtas, – red. past). Dirbau tai, ko iš manęs reikalavo kunigo pareigos. Evangelijoje aprašoma, kad, kai teisė Kristų, Jis nesigynė. Aš tik kunigas ir noriu pasekti Jo pavyzdžiu. Šiandien mano rankos surištos, elkitės su manimi kaip norit" (gynimosi kalba atpasakota).

Prokuroras BAKUČIONIS pagal LTSR BK 68 str. 1 d. kaltinamajam pareikalavo 6 m. griežto režimo lagerio ir 4 metus tremties.

Kun. S. TAMKEVIČIAUS paskutinis žodis:

"... Besimokant kunigų seminarijoje, pablogėjo sveikata. Galvojau, kad negalėsiu tęsti mokslų. Po dviejų metų, pašaukė į kariuo-

nenę, per tris karinės tarnybos metus pasveikau ir sėkmingai baigiau Seminariją. Dirbau, kiek galėjau, stengiausi gerai atlikti kunigo pareigas. 1969 m. atėmė kunigo pažymėjimą, daug kas galvojo, kad tuo man pakenks, bet priešingai – viskas išėjo tik į gerą. Paskutiniu metu vėl stipriai pablogėjo sveikata... ir gegužės 6 d. mane areštavo... Vieną kartą besikalbant su tarybiniu pareigūnu, paklausiau: kaip tu žiūri į mane savo akimis. Jis atsakė: "Jei neužpyksi, pasakysiu. Žiūriu, kaip į labai gabų avantiūristą, kuriam labai ilgai viskas gerai sekėsi". Ne, aš neavantiūristas, aš esu Kristaus mokinys, kunigas. Mylėjau Dievą, žmones: senus ir mažus, jaunimą, dėl jo paaukojau visą savo gyvenimą, o jei reikės – vėliau paaukosiu ir gyvybę. Dirbau visur, kur Dievas mane siuntė, o dabar Jis mane siunčia, ten, kur esu labiausiai reikalingas. Ir šiandien Jis mane tik perkelia iš vienos vietos į kitą. Visus gyvenimo kryžius stengiausi iš Dievo rankų priimti, tad ir šį kryžių imu, apkabinu ir bučiuoju. Garbė Jėzui Kristui ir Marijai" (Paskutinis žodis atpasakotas).

Gruodžio 2 d. 15 val. buvo perskaitytas nuosprendis, pagal kurį kun. S. TAMKEVIČIUS nuteistas 6 m. griežto režimo lageriu ir 4 metus tremties.

TSRS Generaliniam Prokurorui

Nuorašas: LTSR Vyriausiam Prokurorui

ŠUKYTĖS Aldonos, Povilo, gyv. Biržai, Vytauto 16-8,
VALAITYTĖS Bronislavos, Jeronimo, gyv. Kapsuko raj. Sasnava,
JUDIKEVIČIŪTĖS Janinos, Jurgio, gyv. Kapsukas, Sporto 14-6,

P a r e i š k i m a s

Vilniuje, vykstant kun. Sigitu TAMKEVIČIAUS teismui, mes, nespėjusios prieiti prie LTSR Aukščiausiojo teismo rūmų, vien už tai, kad norėjome dalyvauti teisiamojo kunigo byloje, buvome sulaikytos ir gavome: 1983.XI.30. Aldona ŠUKYTĖ 5 paras arešto, 1983.XII.1. Bronislava VALAITYTĖ ir Janina JUDIKEVIČIŪTĖ po 10 parų arešto. Toks saugumo darbuotojų elgesys yra aiškus

įrodymas, kad teisiamas nekaltas žmogus; nes teisingumas nebijo viešumos.

Būdamos uždarytos kameroje be jokios kaltės, kaip ir nuteistieji kunigai, pasiryžome pakeisti taip labai reikalingus Lietuvai kunigus: Alfonsą SVARINSKĄ ir Sigitą TAMKEVIČIŪ ir užimti jų vietas lageryje. Kiekviena iš mūsų sutinkame atlikti abiejų kunigų bausmę kartu, t.y. 13 metų griežto režimo lagerio ir 7 metus tremties.

Generalinis Prokurore, gražinkite Lietuvai kunigus, kurie nepadarė jokio nusikaltimo. Jeigu jums reikia krikščionių kraujo, tai leiskite mums pakeisti taip reikalingus mūsų tautai kunigus ir atlikti už juos visą bausmės laiką.

1983.XII.15.

1983 m. gruodžio 15 d. Aldona ŠUKYTĖ, Bronislava VALAITYTĖ ir Janina JUDIKEVIČIŪTĖ išsiuntė dar vieną pareiškimą Generaliniam Prokurorui, kuriame protestuoja prieš saugumo darbuotojų sufabrikuotą melą. Pareiškime rašome: "Vykstant kun. Sigitu TAMKEVIČIAUS teismui 1983.XI.29. – 1983.XII.2 d.d., mes buvome sulaikytos nes nepasiekus Aukščiausiojo teismo rūmų ir nuvežtos į miliciją, kur teismas nuteisė areštu, jokio nusikaltimo nepadarėme. Išvykstant paklausėm, už ką atlikom bausmę. Buvo paaiškinta, kad stumdėm milicininkus ir jėga vežėmės į teismo rūmus. Kadangi nieko panašaus nebuvo, prieš tokį begėdišką melą reiškiame griežčiausią protestą".

MINTYS, PERSKAIČIUS STRAIPSNĮ
"VIENOJE RANKOJE ROŽANČIUS,
KITOJE – VĖZDAS"

Dievo Tarno Arkivyskupo Matulaičio užrašuose skaitome: "Tiek mūsų Bažnyčia kentėjo prie caro, dabar ir vėl naujos kančios, ir tai vardan sąžinės laisvės. Dieve, koks keistas šis pasaulis... Tie patys žmonės, kurie seniai kovojo prieš cenzūrą, prieš spaudos laisvės varžymą, dabar neleidžia kitokių pažiūrų laikraščiams... Tie žmonės, kurie taip kartai reikalavo susirinkimų ir susibūrimų laisvės, ir žodžio laisvės, dabar kitokių nuomonių žmogui neduoda nė lūpų praverti... Jie seniau reikalavo lygių teisių, o dabar jas pripažįsta tik savo šalininkams. Kaip dažnai čia taikomas laukinio nedorėlio doros dėsnis". (Užr. 174-175).

Niekur turbūt pasaulyje tiek nekalbama apie visokias laisves kaip Sovietų Sąjungoje ir niekur jos taip grubiai nepažeidinėjamos kaip toje pačioje Sąjungoje. L. Boerne yra pasakęs: "Nėra žmogaus, kuris nemylėtų laisvės tik teisingasis jos reikalauja visiems, o neteisingasis – tik sau pačiam". Visas pasaulis religijos laisvę supranta taip: nori tikėti, nenori – netikėti. Tuo pačiu esi nevaržomas atlikti visa, kas yra susiję su tikėjimo praktikavimu ar jo nepraktikavimu. Pas mus sąžinės laisvė aiškinama, jog "pagal proletarinį-marksinį sąžinės laisvės supratimą ateizmo laisvė yra laisvė kiekvienam piliečiui išsivaduoti

Dr. ALEKSAS KALINAUSKAS

Dr. PAULO KALINAUSKAS

ADVOGADOS

Inventario, Despejo, Desquite, Divorcio,
Processo Crime, Processo Trabalhista, Etc.

Rua 15 de Novembro, 244 - 4 anu. - Conj. 9 - Fone: 37-8958

DR. JONAS NICIPORCIUKAS

CIRURGIÃO DENTISTA

CROSP. 6049

Rua Cap. Pacheco Chaves, 1206
V. Prudente - Fone: 273-6696

iš religinių iliuzijų, išsiugdyti mokslinėmą sistinę pasaulėžiūrą ir netrukdomai ja vadovautis gyvenime... Kol tikintysis nėra atsikratęs religinių iliuzijų, tol negali būti visiškai sąžinės laisvės. Socialistinės santvarkos sąlygomis sąvoka "pilna sąžinės laisvė" norima tik pažymėti didžiausią pasisekimą kovoje už žmogaus išvadavimą nuo prietarų. Visiškai sąžinės laisvė buv pasiekta komunistinėje visuomenėje" ("Tarybiniai įstatymai apie religinius kultus ir sąžinės laisvė"). Visa tai perskaičius, nesunku suprasti, kad ateistai laisvės reikalauja ir ją praktiškai pripažįsta tik sau patiems. Jų "teisingumas" matomas bei sutinkamas visur: pradedant eiliniaus tikinčiųjų persekiojimais ir baigiant teismineis susidorojimais.

Po kun. Alfonso SVARINSKO teismo spaudoje pasirodė ilgas straipsnis. Jame kun. A. SVARINSKAS buvo apšauktas banditu, švelniausiai aiškinant, jų pagalbininku, ryšininku. Pirmiausia, straipsnio autoriui norėtųsi pasiūlyti pasiimti tarptautinių žodžių žodyną ir gerai išsiaiškinti skirtumą tarp žodžių

– "banditas", "banditizmas" ir "partizanas", bet ne apie tai kalba. Kyla klausimas, kodėl buvo taip svarbu kun. A. SVARINSKĄ per spaudą apšaukti banditu. Nesunku tai suprasti. Saugumas turėjo savo tikslus: 1) liaudies ypatingai gerbiamą ir mylimą kunigą apjuodinti tiek tikinčiųjų, tiek netikinčiųjų akyse, – atseit, mes nekaltų žmonių neteisiam. Naivu būtų tikėti, kad po tokio straipsnio kun. A. SVARINSKO autoritetas ir populiarumas būtų sumažėjęs. O jei ir sumažėjo, tai tik tų brolių ir sesių akyse, kuriems jau nesvarbu nei Dievas, nei Tėvynė, nes mintys pajėgia suktis vien apie siaurą asmeninį materialų pasaulį.

Suėmus kun. Sigita TAMKEVIČIŲ, liudyje girdėjosi svarstymai: "Už ką teis ir ką drįs rašyti spaudoje apie kunigą Sigitą? Juk neramiaisiais pokario metais jis buvo dar vaikas". Kai vieni tvirtino, kad medžiagos kun. S. TAMKEVIČIUI apkaltinti negalės prigalvoti nė išradingiausi korespondentai, kiti, daugiau patyrę, teigė jog sovietiniai propagandistai sugalvos kuo apjuodinti ir šį, visų nuomo-

ralių rūmai taip pat nuo amžių, nuo senovės buvo Eliziejaus vardu vadinami.

Taigi, kaip matote išėjo ne taip jau prastai...

Dienos slinko, metai bėgo. Mes ne tik poteriam, ne tik dirbom, bet ir žaidėm. O tų žaidimų buvo įvairių.

Mes berniukai ypač mėgdavom kariškus žaidimus, mėgdavom ginklus. Iš karto nusiklausę, nusižiūrėję pasidirdavom lankus ir strėles (vilyčias) ir gerokai juos patobulinus tapdavo gana pavojingais (bent savo draugams) įrankiais. Buvom patenkinti, kai strėlė įsmigdavo į daržinės ar kluono duris. Kur nešmigs, jei strėlės gale įkaldavom nutekintą vintę... Tačiau, kada aš taikiniu apsirinkau jau net gonkelių duris, tėvo kantrybė matyt išsibaigė. Bet jis buvo neblogas pedagogas ir vaikų nuotaikų žinovas, kaip gi kitaip? Juk jis buvo kaimo vaikų mokytojas. Ir mokytojavo jau daugelį metų. Taigi, kartą aš sėdžiu už skobnio kartu su tėvu ir vyresniuoju broliu Ladu (tuomet jau Seinų dvas. seminarijos klieriku) ir girdžiu pasikalbėjimą.

– Lada, ar tu matei? Vakar pro mus vieškeliu važiavo vežimas prisėdęs rusų žandarų ir stabtelėjo ties mokykla. Aš jų užklausiau, – kur jie važiuoja? Jie paaiškino, kad renka vyrus, net pauglius į kariuomenę. Jiems esą reikalingi tokie, kurie taikliai šauda...

Man net blusos apmirė: aš kaip tik toks ir buvau, nes strėle beveik visuomet pataikydavau į "bielių". Tačiau aš visai nenorėjau, kad baisūs žandarai mane išgabentų nežinia kur... Ir kaip aš be mamos liksiu? Ne, ne... Niekam nepastebinti aš smukau pro duris lauk, surinkau savo ginklus (atseit lanką ir vilyčias) ir gerai paslėpiaukapinėse alyvų krūmuose. Bet mano, kaipo šaulio, karjera nepasibaigė. Vėliau aš įsigijau revolveruką, tiesa vaikišką, pas vieną

ne, teisingą, dorą ir uolų kunigą. Pastarieji neapsiriko. Vos tik pasibaigus teismui, sekančią dieną, "Tiesa" jau išspausdino korespondentės S. MOCKUVIENĖS straipsnį grėsminga antrašte – "Vienoje rankoje rožančius, kitoje – vėzdas". (bus daugiau)

ČEKOSLOVAKŲ PROTESTAS

Užsienio spaudos agentūros praneša, kad 940 Čekoslovakijos piliečių pasiuntė laišką respublikos prezidentui Husak ir krašto vyriausybei, protestuodami prieš sovietinių branduolinių raketų dislokavimą Čekoslovakijos teritorijoje. Laišką pasirašiusieji čekoslovakai pažymi, kad branduolinio ginklo plėtimas sudaro didžiausią pavojų ne tik Čekoslovakijai, bet ir visam pasauliui.

kontrabandininką. Bet su laiku aš pasišapavau ir atitinkamų patronų tam revolverukui, jau toli gražu ne vaikišką: kulkutė jau giliai įsmigdavo į storą lanką. Šitą ginklą aš laikiau gerai paslėptą ir niekam nesigyriau jį turįs. Aš juo apsiginklavau tik žymiai vėliau: po 1905 metų, kada persiritau į penktą klasę ir susižavėjau "Laisvės Meto" idėjomis ir šūkiomis: "Visų šalių proletarai vienykitės". Tai buvo Social Demokratų atsišaukimas. Bet apie tai vėliau.

Mūsų mokyklos vaikai (žinoma ir aš nuo jų neatsilikdavau) labai mėgo žaisti "vanagėlj", arba "eiti skiniuku". Aišku, anuomet tak tikrų aikščių neturėjom, bet šitiems žaidimams tiko pro mokyklą bėgęs platus vieškelis storu klodu balto, minkšto smėlio padengtas, gilūs žolė priaugę pagrabiai ir kapinių alyvų krūmais apžėlę patvoriai. Į vidurį kapinių nederėjo eiti žaisti, nes tai buvo šventinta vieta ir kapuose besiilsiančių drumsti ramybę negalima.

Man labai patikdavo žaisti vanagėliu su Bindokienės Petronėle. Tiesa, ji už mane buvo keliais metais vyresnė, ir daugiau mokyklos skyrių peržengusi, tačiau ji buvo kas žin kaip simpatiškesnė, už kitas mergiščias, jos plonos ilgos kojukės tik mirgėdavo, kaip smarkiai lakstydavo išsisukinėjant nuo "vanagų". Ji pastebėjus, kad aš besivaikydamas uždusęs net lekuoju, pasiduodavo ir leisdavosi pagaujama. Viena, kas man labai patikdavo, tai šiaip gražiame smulkiame veidelyje jos nosiukė: jos galiukas buvo lyg sugnybtas. Nežiūrint tos keistenybės, ji vistiek atrodė man viena gražiausių, simpatiškesnių mergaičių... Po kelių metų sužinojau, kad ji ištekėjo už mažžemio ūkininko Žaliagirio, kur tai netoli Keturvalakių. Jos motina (ta pati, kur kadais mane ir kitus broliukus bei sesutes buvo kažin kur suradusi ir atnešusi mano mamai auginti) gyvanašlė, nes jos vyras ją pametė ir išdūmė į Ameriką. Laimės jieškoti... Mano tėvai išsikėlė į Šunskus, o vėliau ir į Čystą-Būdą, ir aš negalėjau Petronėlės aplankyti, bet dar ilgai jos nepamiršau: atrodė, lyg aš ką brangaus buvau pametęs.

DR. ELIZIEJAUS DRAUGELIO ATSIMINIMAI

Ir ilgai, ilgai aš savo podžių neužmiršau: jie man atrodė lyg antri tėvai. Ir išsikėlus mums toli į Čystą – Būdą, o vėliau net į Mariampolę, aš jų jau daugiau nesuistikau. O gaila. Podis mirė jau gerokai pasenęs, ir ūkj tvarkė vyriausias sūnus, vardu taip pat Eliziejus. Įdomu, kad šitokiu vardu mūsų kaime buvo tik 3 pakrikštyti: aš, Klimavičiukas ir Žarnauskutis. Ir nenuostabu: šitas vardas buvo neįprastas ir retas, net paprastuose kalendoriuose neaptinkamas. Ir lig šiol man neaišku, kas išgalvojo tokį vardą. Turbūt ne tėvai, ir ne podžiai. Tai kas? Greičiausia Keturvalakių parapijos "jaunukas" kunigas Volungevičia? Ir kas nuostabiausia, aš sulaukiau ir senatvės, bet niekur neaptikau ir negirdėjau, kad kas tokiu vardu būtų krikštijęs savo vaikus. Tačiau tenka pabrėžti, kad šitas vardas buvo labai nepastovus ir įvairiai kaitaliojosi. Iš karto mane vadindavo "Zelijušukas", paskui Alizenšukas", "Aliziejus" ir galų gale Eliziejus. O mano žmonelė staciai vadindavo tik Elytis, bet tai jau vėliau. Mano vyriausias brolis Bladislovas (Bladas, o ištikrųjų tik Ladas) atjausdamas mano nepasitenkinimą dėl tų "pravardžiavimų" jau žymiai vėliau, kada jis įsišventino kunigu, surado pagrindinėje "rubricelėje" (Šventųjų pilnas sąrašas) tikrą mano vardą (Eliziejus) ir įtraukė jį net į kalendorių Birželio 14 d. Kad neišnyktų toks gražus vardas mano pastangom buvo pakrikštytas ir vienas mūsų sūnus, būtent Kęstutis Eliziejus.

Tačiau mano baiminimasi buvo be pagrindo. Po Antrojo Pasaulinio karo aš buvau nublokštas net iki Brazilijos džiunglių ir staiga sužinojau, kad ir São Paulo estado gubernatoriaus rūmai vadinami Eliziejaus vardu. Ir dar daugiau: net Francijos prezidento (o pirmiau ka-

Švietimo darbuotojams

AR UŽTEKS RANKŲ?

Koks yra mūsų veiklos gyvastingumo pagrindas?

Atsakymas aiškus: lituanistinis švietimas ir auklėjimas. Jei neturėsime lietuviškuoju auklėjimu įpūstos tautinės dvasios, nejausime vidinio paskato gyvenimo draugystei ieškoti kito tokios pat dvasios asmens ir susikurti lietuvišką šeimą (jei kas tvirtintų, kad lietuvių išsaugoti galima ir mišrioje šeimoje, atsakytume: tai tiesa, bet tam reikia ypatingų aplinkybių ir herpjinio ryžto; eilinio charakterio žmogus nelietuviškoje šeimoje paprastai savo tautybei žūsta). Jei nebūsime lituanistiškai išsilavinę, mūsų dvasia bus kietas grindinys, kuriame nederės joks lietuviškosios kultūros grūdas. Jei nebūsime lituanistiškai apsišvietę, nepajėgsime vieni kitiems ir pasauliui perduoti tą informaciją, kuria remiasi kiekviena šviesi politika (nes kaip gali Lietuvai padėti, tie, kurie nieko apie ją nežino?). O kai iš gyvenimo akiračio pasitrauks vyresnioji mūsų karta, visokeriopų jos darbų toliau nevykdys jaunesnioji karta, jeigu ji nebus bent iš dalies pasisavinusi tų pačių žinių ir vertybių, kurios gaivino vyresnius. Bet šis pasisavinimas ir yra ne kas kita, kaip lituanistinis švietimas bei auklėjimas.

Ko išivijęs lituanistiniam švietimui labiausiai reikia? Atsakymas čia ir vėl akivaizdus: mokytojų (prie jų priskaitome ir tėvus, savo šeimose dirbančius lietuviškojo auklėjimo darbą), mokomųjų priemonių ir mokinių. Kiekvieną iš šių reikiamybių parūpinti — atskira ir sudėtinga problema. Tačiau tarp jų yra ir sąsajos. Pvz., jei turėsime pakankamą kiekį tinkamų

mokymo priemonių, ne tik palengvinsime darbą mokytojams, bet ir pritrauksime į mokyklas daugiau mokinių. Be to, gausenyje ir įvairenyje mokymo priemonių ypač ištroškę šeimos, dirbančios lietuviškojo švietimo darbą namie, o retėjant lituanistinių mokyklų tinklui, naminio švietimo reikšmė išivijoje juk vis didėja. Tad švietimo priemonių parūpinimui gal ir vertėtų sutelkti pirminį (bet jokių būdu ne eksliuzyvinį) dėmesį.

Šiuos klausimus intensyviai nagrinėjo ką tik praėjęs VI PLB seimas. Jo švietimo komisija iš atstovų ir (prieš seimą) iš platesnės visuomenės surinko daugybę naudingų patarimų. Tačiau daugiausi siūlymų susilaukia dėl mokomųjų priemonių. Vieni siūlymai — visiškai nauji. Kiti — jau nebe pirmą kartą keliami, bet niekada neįgyvendinti. Treti — įgyvendinti, bet tik iš dalies ir nepakankamu mastu.

Pagal seimo švietimo komisijos surinktus duomenis, štai kai kurios mokymo priemonės, kurių mokytojai ir tėvai labiausiai pasigedo (jas čia suminime be jokios ypatingos eilės tvarkos):

1. pigiu būdu išleisti lietuvių kalbos pratimai, kurie kiekvienai gramatinei konstrukcijai įsikalti duotų bent po 50 pavyzdinių sakinių. Šitokie pratimų sąsiuviniai ypač reikalingi lietuvių kalbos nemokantiems ar ją silpniau temokantiems.

2. Lietuviški skaitiniai visų amžių jaunimui: (a) priešmokyklinio amžiaus, (b) tarp 6 ir 8 m., (c) tarp 9 ir 12 m. ir (d) tarp 13 ir 17 m. Jaunimo skaitinių knygos turėtų jungti lietuviškas temas su jaunimui pažįstamu moderniu gyvenimu. Be to, kiekvienos tokios knygos gale turėtų bū-

ti žodynėlis, kuris reikšmės apibūdinimu ir vienu ar dviem pavyzdiniais sakiniais paašškintų retesnių žodžių prasmę ir vartoseną.

3. jaunesniems vaikams — magnetofoninės juostelės (kasetės), į kurias būtų įkalbėtos pasakėlės apie vaikui įdomius bei artimus dalykus. Prie kiekvienos kasetės turėtų būti prijungtas ir pasakėlių tekstas, taip kad vaikas galėtų ne tik klausytis, bet ir skaityti.

4. taipogi jaunesniems vaikams — spalvinimo sąsiuviniai Lietuvos istorijos, geografijos, tautosakos motyvais su trumpais tekstiniais paašškinimais abiejomis kalbomis.

5. iliustruoti dainorėliai su dainų gaidomis, žodžiais ir retesniųjų žodžių paašškinimais. (Tokį dainorėlį pavadinimu "Grybs, grybs" kaip tik seime metu išleido visai savarankiškai dirbanti, Chicagos šiaurės vakarų priemėsčiuose gyvenanti jaunų lietuvių motinų grupė).

6. lentiniai žaidimai ("board-games" pavz., lietuviškas "Scrabble" arba lietuviškos tematikos istoriniai-kariniai žaidimai).

7. nepasenę žodynai: anglų-lietuvių, lietuvių-anglų, ispanų-lietuvių, lietuvių ispanų, lietuvių-portugalų, portugalų-lietuvių; taip pat ir dabartinės lietuvių kalbos žodynas su visais kalbininkų priimtais naujadarais bei tarptautinės kilmės žodžiais.

8. tautosakos puoselėjimo leidiniai vaikams, kurie pateiktų medžiagą apie tautinius šokius, jų istoriją (o ne vien mokytų, kaip juos šokti). Panašūs leidiniai ir apie mūsų dailę ir muziką, tiek liaudinę, tiek profesinę.

9. visokeriopos rūšies medžiaga vaikams ir paaugliams apie pokario Lietuvą (okupacijos laikotarpis mūsų švietimo programose palyginus apleis-

Kristijono Donelaičio Pradinės Lituanistinės Mokyklos mokiniai ir mokytojai 1983-1984 mokslo metais. Antroje eilėje iš kairės (sėdi): Rūta Musonytė, Danutė Puodžiūnienė, Marija Plačienė, Svajonė Kerelytė, Bronė Prapuolenienė, Jonas Variakojis — tėvų komiteto pirm., Julius Širka — direktorius, Regina Kučienė — inspektorė. Alicija Brazaitienė, Lilija Martinkienė, Rita Valkiūnienė ir Lilija Stelmokienė. Jono Tamulaičio nuotrauka

Halina Mošinskienė

MOČIUTE ŠIRDELE, TAI TAU, TAI TAU
auginai dukrelę ne sau, ne sau.

Taip Brazilijos lietuviai sugebėjo išsauginti savo dukras ir sūnus "pagerinimui" vietinės rasės mišrainei: — Tai vyko anksčiau ir bus toliau, kodėl? — Nes nuo pat istorinių laikų, tosios visos mūsų Kunigaikščių mišrios šeimos, gal tik Gedimino sūnų Kęstutį išskyrus, buvo sukurtos politinių sumetimų dėka.

Kokiais sumetimais išėivijoje lietuvis mieliau nusižiūri kokią aistringą italę, ispanę ar portugalę, palikęs pakampiuse ne vieną protingą išsilavinusią lietuvaite "snapsoti", kuri, pagaliau, pabodus pasirenka sau kitatautį "gyvenimo draugą"? — Taip susijaukia mišrainė lietuvių išėivijoje visuose kontinentuose.

tas).

10. patraukli studijinė programa pogrindžio spaudai nagrinėti ("Aušros" metai.).

11. įvairiausiomis lietuviškomis temomis skaidrės, filmai, vaizdajuostės, taip pat ir lietuviški video žaidimai.

12. periodinis laikraštis ar žurnalas paaugliams su jų pačių straipsniais, nuotraukomis, piešiniais ir t.t.

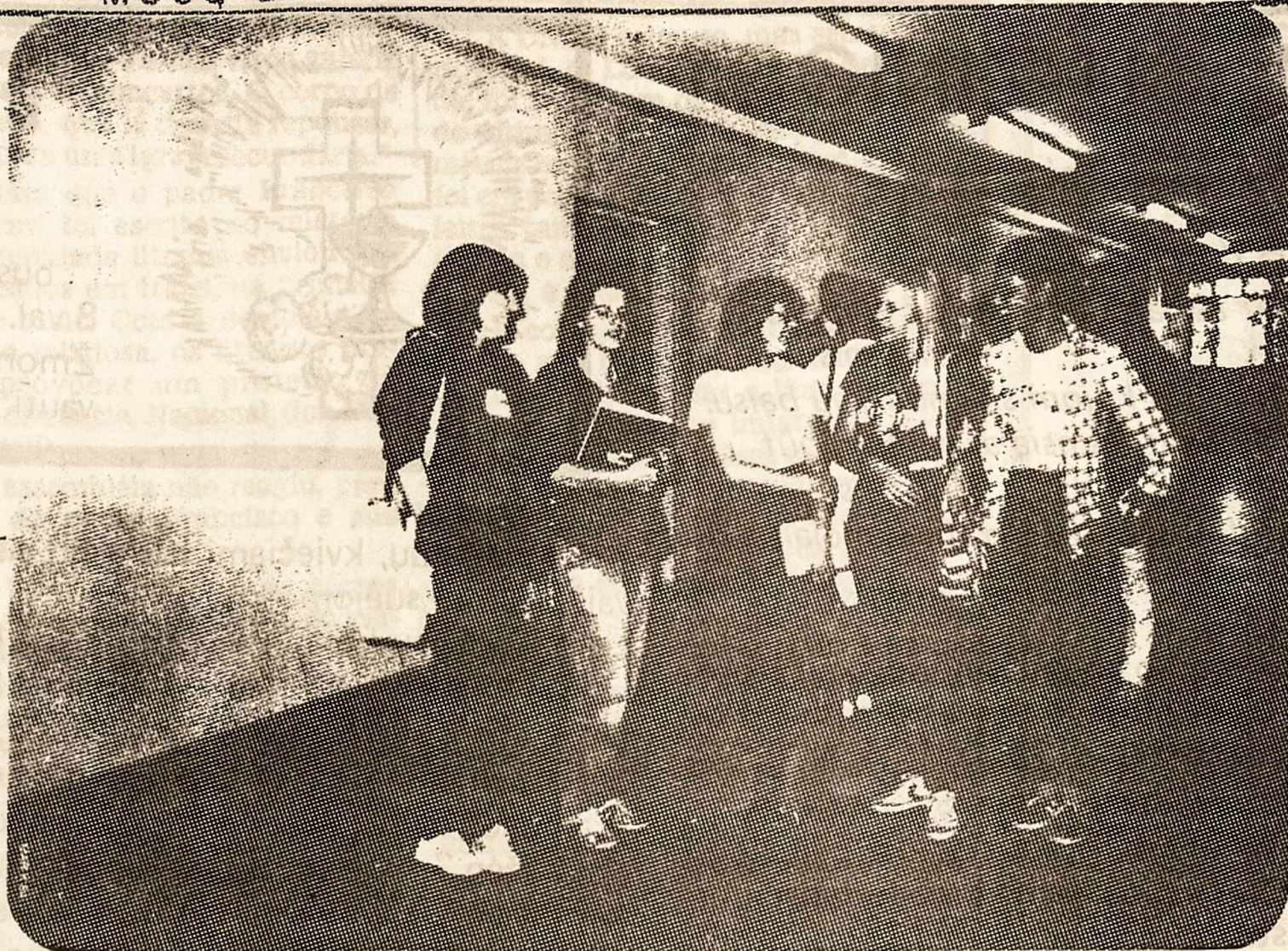
13. lietuviškų galvosūkių (kryžiažodžių, skiemėninių ir kt.) sąsiuviniai paaugliams.

14. leidiniai, teikiantys medžiagos apie mūsų liaudies papročius (Kūčių maisto gaminimas, margučių dažymas ir ritinėjimas ir pan.).

Seime buvo pakartotinai pabrėžta, kad — skauda mums tai ar ne — didžiajai daugumai čia gimusių mūsų vaikų ir anūkų lietuvių kalba jau yra svetimoji ir kad kaip tokią juos reikia ją ir mokyti. Pagal šį nors nemažonų, bet pagrindinį faktą reikia orientuotis, ruošiant mokomasias priemones ir pertvarkant mokyklų švietimo programas. Be to, neužmirštini ir tie lietuvių vaikai, paaugliai ir jų tėvai, kurių gyvenamojo krašto kalba yra ne anglų, bet ispanų, portugalų, prancūzų ar kt. Ir jiems turėtų būti rengiama švietimo medžiaga (ne iš naujo, bet pirmiausia pritaikant tai, kas jau turima paruošus angliškai kalbantiems).

Išėivijos švietimo darbuotojai laukia reiklūs uždaviniai. Jų čia toli gražu ne visus išvardijome. Bet ar tai nepriveda slapčia prie minties, kad vis dėlto turi šiek tiek racijos tie, kurie Bendruomenę kviečia "sugrįžti nuo politikos prie švietimo ir kultūros"? Ne dėl to, kad Bendruomenė dirbti politinio darbo neturėtų teisės, bet dėl to, kad esama dar net ir svarbesnių darbų, kurių, jeigu Bendruomenė jų neatliks, niekas kitas neatliks.

m. dr.

Kelios Lituaništinų Kursų mokinės PUC universitete. Nuotr. V. Tatarūnienės

Natūra yra Dievo dovana. Ja kiekvienas vadovaujasi. Tik iki šiol negaliu įsąmoninti, kaip įmantriai sugebėjo lietuvių šeimos išėivijoje savyje NUTAUTINTI NUOSAVUS VAIKUS čia Brazilijoje.

Šiandieną jau turime Universitete PUC lietuvių kalbos kursus. Galime pasidžiaugti kad pradedantiems vietų nebėra.

O ką daryti su mažaisiais? Ar yra bent vienas lietuvių vaikų darželis prie parapijų V. Zelinoje ar Mookoje? — Ar yra mokyklėlė jau skaitantiems vaikams "Mobral" lietuvių kalba? — Savo laiku, kai atvykau į S. P. 1953 m. buvo lietuvių kalbos pamokos Sąjungos rūmuose, ten dėstė rašytoja Karolė Pažėraitė. 1956 m. buvo atgaivintos V. Zelinos ir S. Pranciškėčių gimnazijoje bent tris kartus į savaitę lietuvių kalbos pamokos. V. Bełoje Jonas Kaseliūnas irgi darbavosi su vietiniais vaikais. Kodėl jų niekur nebėra? — leškote mokytojų? — Juk mano pačios mokinės jau dabar yra, ar buvo mokytojos, pačios augina gausias šeimas kuriose lietuvių kalba tėra tik LIETUVIUI SVEČIUI ATĖJUS vartojama.

Jei nėra mokyklų, lietuviai tėvai patys mokykite savo vaikus lietuviškai, kalbėdami su jais tik LIETUVIŠKAI NAMUOSE ir SAVO TARPE.

Girdžiu nusiskundimus, kad vaikai nesiklauso ir vistiek kalba portugaliskai. Jei tėvai NESUPRAS jų kalbos, jie bus priversti kalbėti lietuviškai.

A. A. Juozas Skurkevičius ir jo žmona Veronika kitaip kaip lietuviškai namuos nekaltėjo ir dar su tuo dzūkiskiu "Kaip miela sesuce piimcie..."

Mokyklėlės vaikams "verkiant" reikia. Dabar gi mokytojų klausimas. Nesikreipkite į senutes — jos nei pašokinės nei padainuos. Kvieskite jaunimą, kuris jau paskaito lietuviškai ir bent tokiu būdu atsilygins už suteiktą galimybę per eilę metų JAV-es ir kt. kraštus lankant. Jų PAREIGA — JIE YRA SKOLINGI. O kur tie stipendijas gauna? — Studijuoja? Neturi laiko? — Bet savo mašinomis išvažinėja visą Braziliją.

Žinote, kur yra "šuva pakastas"? — Kiekvienas jų rūpinasi "nusipurtyti parėigos", nes seka tėvų pėdomis. Ką nors naujo pasiūlyti? — Nebent iškviesti iš dabartinės Lietuvos mokytoją su gera alga — vai, tai šoks ir dainuos ir "labą rytą" kalbės vaikai namuos.

KONGRESMANAS RAGINA IŠLEIST PAŠTO ŽENKLĄ DARIUI IR GIRĖNUI PAMINĖTI

Kovo 6 d. kongresmanas William O. Lipinski (D. IL) JAV Atstovų Rūmuose paskelbė rezoliuciją (House Res. 457), kuri ragina JAV Pašto Įstaigą 1985 m. išleisti ypatingą pašto ženklą DARIAUS ir GIRĖNO transatlantinio skrydžio 50-sioms sukak-tuvėms paminėti.

CURSO **AUDIOVISUAL****DO IDIOMA LITUANO**
POR CORRESPONDÊNCIA

Facilidade de aprendizado — Acompanha fitas cassettes

Para maiores informações

Caixa Postal 4421
01000 São Paulo, SP.

Fone: 273-0338

Rua Juatindiba, 28
03124 São Paulo, SP.

MŪSŲ ŽINIOS

Hailina Mošinskienė

KARALAIČIO DIENA

Ar aš galiu būt Tau už akmenį,

kurtesnis –

Ir jis po kojom skamba Tau balsu.

Už naktį tamsią ar galiu aš būt

aklesnis? –

Juk j Tave ji žiūri tūkstančiais akių.

(Paulius Jurkus)

Šiais poeto žodžiais noriu skaitytojams perduoti savo išgyventus įspūdžius š.m. balandžio m. 29 d. Mauá, N.P. Dievo Motinos bažnyčioje, Šv. Kazimiero 500 metų Jubiliejaus skirtose pamaldose. Kodėl Mauá, tame brazilų fabrikų ir industrijos mieste? – Nes jis yra paminklinis A. A. Prelato Aleksandro Venancijaus Armino kilnių darbų parapijos miestas. Čia jis darbavosi 20 metų, kaip tikras Kristaus Evangelijos apaštalas prityvių darbininkų tarpe, ir paskutiniai jo žodžiai buvo: "Pasakyk, kad aš juos visus mylėjau iki pabaigos..." – tai mums pasakojo kan. Belizario, dabartinis Mauá klebonas. Apie velionio nuopelnus kalbėsime vėliau, šiuo metu pasidžiaugsime tuo ką išgyvenome ten nuvykę.

Dar prieš mirtį, prel. Arminas kreipėsi į Kurią prašydamas, kad jo vietininku būtų paskirtas jo pagalbininkas kun. Belizario Marques Elias de Souza. Jo prašymas buvo patenkintas. Kan. Belizario yra didelis a.a. Armino gerbėjas, jo darbų vykdytojas ir lietuvių nuosirdus draugas.

Iškilmingose pamaldose jis pirmiausia paaikšino maldininkams, kad šios šv. Mišios yra skirtos Lietuvių Tautos Globėjui Šv. Kazimierui 500 jubiliejaus proga. Lietuvis buvo ir šviesios atminties prel. Aleksandras V. Arminas, kurio nepailstamos energijos dėka šiandieną Mauá miestas yra pasiekęs žymaus progreso. Priminė taipogi, kad mūsų tėvyneje, šiandieną katalikai yra persekiojami už tikėjimą.

Pamaldose visas giesmes giedojo šv. Kazimiero parapijos choras LIETUVIŠKAI, muz. Liudo Ralicko diriguojamas. Vargonais padėjo p. Alf. Petraitis. Šv. Mišias koncelebravo kun. Petras Urbaitis. Be to, jis ir apie šv. Kazimiero 500 metų jubiliejų bei Lietuvos padėty pra-

METINĖS MIŠIOS

už a. a. JONĄ GORSKĮ

bus atlaikytos pirmadienį, gegužės 21 dieną 8 val. vakaro šv. Kazimiero parapijos koplyčioj. Žmona Ona kviečia gimines ir pažįstamus dalyvauti.

nešimą padarė.

Po pamaldų, kviečiami Klebono visu vaišingumu, suėjome klebonijon. Kai čia buvodavau karts nuo karto prieš 10 metų – niekas nepasikeitė: tie patys baldai, spintos, fotografijos, statulėlės, garbės atžymėjimai... Tik trūko to linksmo skambaus balso: "Sveiki atvykę mano "bakūžėn." ... Tas pats ir vaišingumas – kam wiskey, kam vyno, kam kavutės ar vandens. O po to éjom apžiūrėti "kolegijos". Trijų aukštų didingas pastatas iš tolo pastebimas didžiulėmis raidėmis įrašū "COLÉGIO DE MONS. ALEXANDRE VENANCIO ARMINAS". Parapijos kieme pastebėjau "Creche de ANA ARMINAS" – Prelato motinos vardo. Labdaros būstinė "JONAS ARMINAS" – Vėlionio tėvo vardo. O mūsų brangus Dvasios ganytojas ilsisi kriptoje savo didingoje bažnyčioje, kurią jis su tokia meile ir rūpestingumu statė ir puošė. Jis ilsisi "krikštykloje". Čia kan. Belizario paaikškino: "Jis numirė ir tuo pačiu per krikštą yra prisikėles Kristuje". Tą dieną marmuro juodoje lentoje pražyduusių gėlių puokštės lenkė galvutes ir visų mūsų prisiminimų atodūšiai glostė jo kuklų šypsantį atvaizdą ir prisiminė jo paties žodžiai:

"Matau pavasario žydėjimą (Pro pelėną akių...), , broliai. Prieblandų spindėjime, Aš su jumis verkiu".

KRIKŠTYNOS

Praeitą sekmadienį, gegužės 13 d. N. S. das Dores bažnyčioj, Casa Verde buvo pakrikštyta ANA SILVIA Barbaro, Brunos Matelionytės ir Luis Barbaro įsūnyta dukrelė. Krikšto tėvais buvo Brunos brolis Juozas su žmona Maria Lucia. Krikšto apeigas atliko kun. Petras Rukšys. Jurgio Matelionio namuose buvo šeimyniškas pasivaišinimas. Buvo gražus sutapimas: Motinos Diena, Brunos gimtadienis ir krikštas. Sveikiname naują parapijietę, Brunai daug laimės gimtadienio proga ir visai šeimai geros sveikatos.

PR.

MŪSŲ MIRUSIEJI

DOMICELĖ JAKUTAVIČIENĖ

netikėtai ir staigiai mus paliko gegužės 9 dieną. Pavalgius pietus buvo staigus širdies smūgio pakirsta. Domicelė Liudvinavičiūtė buvo gimusi 1912 m. spalio 2 d. Stakliškiuose, Alytaus apsk. Su šeimą atvyko Brazilijon 1927 m. ir apsigyveno Barretos mieste. Čia susipažino su Jonu Jakutavičium ir už jo ištekėjo. Išaugino sūnų Joną, kuris yra topografinis inžinierius. Mirus pirmajam vyrui Domicelė ištekėjo už Jeronimo Labučio su kuriom gyveno Bom Retire ir nuo 1947 m. V. Formozoj. Domicelė, Jeronimas ir sūnus Jonas su savo šeima dalyvaudavo lietuviškuose parengimuose ir yra ML prenumeratoriai.

Domicelė Jakutavičienė buvo pašarvota Quarta Parada kapinių koplyčioje ir palaidota V. Formozos kapinėse. Mišias prie karsto ir egzekvijas laikė kun. Petras Rukšys. 7-tos dienos Mišios buvo šv. Kazimiero parapijos koplyčioje gegužės 15 d.

Liūdesy liko vyras Jeronimas, sūnus Jonas su žmona Elena ir vaikais Janete, Jorge ir Andrei, sesuo Amelia Pečiulienė ir broliai Pranas bei Petras.

Dra. HELGA HERING

MÉDICA – GYDYTOJA

HOMENS SENHORAS CRIANÇAS

Rua Quartim Barbosa, 6 – B. do Limão
Fone: 265-7590

De 2a a 6a. das 8 às 12 hs. e das 14 às 18 hs.

KALBAMA LIETUVIŠKAI

FÁBRICA DE GUARDA – CHUVAS

Guarda Chuvass de todos os tipos. para homens, senhoras e crianças.

Mini-sombrinhas, tipo Italiano e Alemão.

Vicente Vitor Banys Ltda.

Rua Coelho Barradas, 104 - V. Prudente - Fone: 274-0677

Res.: 274-4886

KAZIMIERINĖS PAMALDOS UŽ LIETUVĄ

Šiais Kazimierinio Jubilėjaus Metais yra numatytos ypatingos pamaldos už Lietuvą ne tik pačioj mūsų parapijoj, o ir kitose vietovėse; ir tai ne tik lietuviams, o ir kitataučiams:

- Balandžio 29: Mauá (jau įvykusios);
- Gegužės 6: šv. Kazimiero parapijoj, Mookoj (jau įvykusios);
- Gegužės 20: Jacarei (Bom Sucesso bažnyčioje);
- Birželio 3: šv. Kazimiero parapijoj, Mookoj (grynai lietuviškai);
- Birželio 17: São Paulo katedroj: Lietuvių ir brazilų Maldos Diena už Lietuvą;
- Birželio 24: Aparecidoj;
- Liepos 8: 50-metis I. Eucharistinio Kongreso Lietuvoje: Švč. Jėzaus Širdies šventė Mookoje 16 val.;
- Liepos 15: Campinas (katedroje: esperantininkams);
- (Liepos 15: Dariaus ir Girėno Diena Lituanikoj);
- Liepos 29: Atibajoj;
- Rugpiūčio 5: Kunigo diena: pamaldos Mookoj;
- Rugpiūčio 19: Carapicuibė;
- Rugsėjo 2: Šilinės atleidai Mookoj;
- Rugsėjo 14: Florianopolis, SC.;
- Spalio 14: Londrina, PA;
- Lapkričio 18: Jundiai, SP;
- Gruodžio 3: Santos, SP. (Aparecida bažnyčioj).

Galimi pasiūlymai ir pageidavimai.

MOTINOS DIENA VITO RESTORANE

Praeitą sekmadienį, Motinos dienos proga Vito Restoranui S. Caetane netrūko klientų. Iš Bom Retiro buvo savininkų draugės Sofija Misiukaitė ir Ona Rudžiūtė. Staigmena buvo, kad prie 8 asmenų stalo buvo kalbama lietuviškai. Pasiteiravus buvo sužinota, kad MARIJONA KAZAKEVIČIENĖ iš V. Prudentės šventė 81-mą gimtadienį, taigi su sūnum, anūkais ir proanūkais pasirinko Vito restoraną Motinos dienai ir kartu gimtadieniui švęsti. Klientus linksmo zelinietis akordionistas Nikolau Moiseieff. Marijonai Kazakevičienei buvo sugiedota Ilgiausių Metų. Mielai sukaktuvininkei linkime daug laimės ir geros sveikatos.

ABC kosp.

PAULINA SUKAREVIČIENĖ 82-METĖ

Paulina Kankevičiūtė Sukarevičienė, kilimu iš Veisiejų, prie Marijampolės, gimė 1902 m. gegužės 3 dieną.

Paulina ir jos vyras 1929 metais atvyko Brazilijon ir apsigyveno Bom Retire. Abu vertėsi siuvimo profesija.

Vyru mirus, Paulina likosi su sūnum Petru, elektrotechnikos specialistu.

Pastaraisiais metais Paulinos sveikata pakriko. Cukrinės ligos pasekoje Pau-

MIŠIOS

už a. a. VLADŽĘ VALIUKEVIČIUTĘ SATIENĖ

būs atlaikytos gegužės 20 dieną, 11 val. šv. Juozapo parapijos bažnyčioj, V. Zelinoj. Giminės, pažįstami ir draugai prašomi dalyvauti.

Baltaduonių šeima

Dėkojame mielam mūsų tautiečiui Rapolui Burčiui už šios nuotraukos pasiuntimą. Čia matome dalį lietuvių paviliono su darbuotojom pirmoje šv. Kazimiero šventėje kovo 30, 31 ir balandžio 1 d.

linai buvo amputuota viena koja.

Tvirtas tikėjimas, nuoširdus pamaldumas ir Dievo Valiai atsidavimas, visuomet palaikė Pauliną tuose ir kituose jos skaudžiuose pergyvenimuose.

Prikalta lovoje, ji jaučiasi laiminga ir Dievui dėkinga už sūnų Petrą ir už kaimynystėje gyvenančias kelias lietuvaites, tikrai mielaširdingas.

Viena iš jų – Ona Rudžiūtė – aplanko Pauliną beveik kasdieną ir kuo galėdama jai gelbi.

Labdaros Ratelis ir šv. Kazimiero parapijos kunigai yra taip pat pastovūs ligonės lankytojai.

Šio gegužės mėnesio 11 dieną, kun. Petro Urbaičio atlaikytomis Padėkos Mišiomis Paulina ypatingai paminėjo savo 82 metus.

Ligonei jubiliatei linki ir meldžia šventos kantrybės ir dar daug nuopelningų metų tikrieji jos bičiuliai ir gerbėjai.

KPU.

IEŠKOMA ŠOFERIO

Nepilnam darbo laikui ieškomas šoferis - vairuotojas. Pageidaujamas geros valios lietuvis, galimai pensininkas, gyvenantis Mookoje ar atimesnėse apylinkėse. Skambinti 273-03.38.

KAD BŪTUME ŽINOJĘ ...

“Trečias kartas nemeluoja”... sako lietuviška liaudies ir išminties patarlė.

Išsina, kad tiek ar net daugiau kartų buvo kieno tai nugirsta: “O kad būtume žinoję, kad “Petro Perkumo Namai” dar reikalingi ar baldų ar kitko – nebūtume tą viską atidavę kitiems...”

Čia dera aiškiai pasisakyti, kad “Petro Perkumo Namai” jau keliais atvejais yra gavę iš gerų tautiečių tai šį, tai tą iš likučių.

Iš tikrųjų “Petro Perkumo Namai” yra dar reikalingi ir stalų, ir spintų, ir kėdžių, – dalykai kurie dar nebuvo pilnai atiduoti kitiems, o virtuvėje – šaukštų, peilių, šakučių, lėkščių, stiklinių ir t.t.

Ačiū už atidą.

Mūsų telefonas 273-0338.

RESTORANAS

VIKTORAS LUKAVIČIUS
Savininkas

Lietuviški ir europietiški valgiai
MALONUS PATARNAVIMAS

Rua Espirito Santo, 118 - Tel. 441.6846
SÃO CAETANO DO SUL

MŪSŲ ŽINIOS

ŠVENTOJO TĒVO GIMTADIENIS

Visi pastebim ir džiaugiamės, kad mūsų ilgoj istorijoj dar niekad Lietuvos ir lietuvių vardas neiškilo taip augštai ir taip plačiai nepaplito, kaip šiais Kazimieriniais Metais. Pirmasis paskatinimas atėjo iš paties Popiežiaus, kuris Romoj pravedė dar mums niekad neregėtas tokias iškilmingas pamaldas, kviesdamas visus Mišiose dalyvaujančius Europos vyskupus bei tikinčiuosius – ir tv sekančius visus katalikus – nors dvasiniai vyksti į tą mažytę Lietuvą, kur ilsisi nemarus karalaitis, šv. Kazimieras.

Tad turime būti tikrai dėkingi Šv. Tėvui, kurio "pusė širdies yra Lietuvoj" ir kurio motina yra lietuvių kilmės.

Gegužės 18 išpuola Popiežiaus Jono Pauliaus II gimtadienis (1920. V. 18).

BL Kunigų Vienybė, BL Bendruomenė ir BL Jaunimo Sąjunga pasiuntė Šv. Tėvui sveikinimo ir padėkos laiškus. Ir visi turim giedoti Šventajam Tėvui "Ilgiausių metų" nors nuoširdžiai dėkinga malda. (PG)

PADĖKA DIENRAŠČIUI "O ESTADO DE SÃO PAULO"

Gegužės 13 – sekmadieninėj laidoj – plačiausiai pasklidęs Brazilijoj dienraštis O ESTADO DE SÃO PAULO paskyrė vieną pilną puslapį (114 psl.) Lietuvai ir lietuviams: "Moscou contra a Igreja na Lituânia" ir "A colonia lembra o passado e reza".

Brazilijos Lietuvių Bendruomenė bei BL Kunigų Vienybė pasiuntė padėkos laiškus redakcijai bei reporteriui José Maria Mayrink. Reikia, kad galimai daugiau tautiečių pozityviai pasireikštų. Juk šiuo gestu laikraštis užima Lietuvos ir lietuvių teisių gynimo poziciją.

KAZIMIERINĖS PAMALDOS UŽ LIETUVĄ, JACAREÍ, SP.

Kaip jau buvo skelbta "ML" 18 numerį, įvyks šio gegužės (maio) 20 dieną,

ateinantį sekmadienį, 9 valandą, Bom Sucesso parapijos bažnyčioje.

Reikia tikėtis, kad vietiniai ir artimesnių vietovių lietuviai pasistengs tose ypatingose pamaldose dalyvauti.

Informacijom bet koku reikalu, teirautis "ML" skaitytojų adresu:

Vincas ir Edite Klimeika
Rua Rotary Clube, 9
12300 Jacareí, SP.

MOTINOS DIENA, APARECIDINHA, PRIE SOROCABOS, SP.

Įvyks, kaip jau buvo pakartotinai skelbta "ML", gegužės (maio) 27 dieną, kom. Antano ir kom. Genės Girčkų "Visų Vaisių Sodyboje" (seniau "sitio Du-Du-Du"), Su 11-tos valandos Padėkos Šv. Mišiomis, sodybos įkurtuvių proga.

Šio "ML" numerio

GARBĖS LEIDĖJA ONAGORSKIENĖ

a. a. vyro JONO GORSKIO mirties metinių proga (V.21)
Mielai ML rėmėjai gili padėka, o velioniui pagarbus prisiminimas

Administracija

Lietuvių Sąjunga - Aliança

Motinoms pagerbti

R U O Š I A

PIETUS

Gegužės mėn. 20 dieną, 13 valandą.

Su pajvairinta programa.

Kviečiame skaitlingai dalyvauti Motinos šventėje, nedelsiant užsirašyti pas Valdybos narius, telefonais: 93-5470; 274-5116; 92-3309.
RUA LITUANIA, 67

Svečių skaičius limituotas ir jau užpildytas – ir autobuso ir privačių mašinų atžvilgiu.

Užsirašiusiems pranešama, kad "bendros vaisės" bus "pusiau suneštinės".

Mūsų išradingųjų šeiminkinių "American Way" stalas su suneštais lietuviškais skanėstais, kaip štai: – įvairiais pyragaičiais, varškėčiais, virtiniais, zepeliniais, blynais, marinuotais svogūnais, raugintais agurkais, silkutėmis ir t.t. – praturtins ir pajvairins vaises.

Jei oras leis, bus galima pasinaudoti vietine maudykla. Bus galima pasirinkti vaisių – ypač citrinų (limonų), pasisaugant neišmindžioti ten pat augančių pupelių (fejão).

Norima, kad išvyka į gamtą su choristais ir kitais geros valios lietuviais, būtų Kazimierinių Metų Šventkelionės dvasioje, prisimenant Dievo Motiną, pasimeldžiant už gyvas ir mirusias Motinas-Močiutes ir už Tėvynę Lietuvą.

Rengėjų Komitetas

MIŠIOS

Gegužės mėn. 23 d. 19,30 val. Šv. Juozapo bažnyčioje V. Zelinoje, bus šv. mišios už a. a. Marijoną Vinkšnaitienę, mirusią prieš metus Lietuvoje.

Sūnus Aleksas Vinkšnaitis ir šeima kviečia gimines ir kitus artimuosius kartu pasimelsti už jos vėlę.

Dia 24 de maio de 1984, às 19 horas

a A C A D E M I A C R I S T ã D E L E T R A S

e

o I N S T I T U T O H I S T Ó R I C O e G E O G R Á F I C O
D E S ã O P A U L O

comemora

S ã O C A S I M I R O, P A T R O N O D A L I T U ã N I A,

no salão nobre do Instituto, Rua Benjamim Constant, 158. Conferência do academico Dr. Mario Savelli, Presidente da Sociedade dos Amigos de São Paulo, com a participação dos conjuntos "Volungé" da Comunidade Lituana e "Canarinhos Liceanos" do Liceu Coração de Jesus.

Entrada franca. – Todos somos convidados.

só uma vez voltou à sua pátria, para rever a família:

"Saí aos 14 anos de idade e há três anos, em 1981, as autoridades soviéticas permitiram que eu passasse cinco dias em Vilnius, confinado num hotel que me indicaram. Foi lá que encontrei minhas duas irmãs, agora já velhinhas. Viajaram da aldeia onde nascemos e assim pudemos conversar durante algumas horas, bem baixinho, com medo de que houvesse microfones à escuta".

Padre Francisco celebrou missa no santuário de Nossa Senhora da Aurora, uma das igrejas ainda abertas ao culto na capital. Trata-se, na verdade, de uma capela pequena que não comporta mais de 80 pessoas, pelo que ele viu e calculou:

"Os fiéis rezam, cantam, ficam de joelhos, mas são muito poucos, embora a Lituânia seja o único país de maioria católica entre todas as repúblicas da União Soviética. Ainda existem igrejas, mas o governo comunista conseguiu fechar a maioria. O plano era fechar todas, devagarinho. O povo, porém, não permitiu. Antes da ocupação militar, a Lituânia tinha um clero de 1.700 pa-

dres, mas fecharam também os seminários. A catedral de Vilnius virou galeria de arte e sala de concertos. O corpo de São Casimiro, que lá deveria repousar, foi levado para uma igreja secundária."

Tudo isso que o padre Francisco lembra agora foi escrito no relatório que a comunidade lituana enviou aos bispos reunidos em Italcí, na primeira semana de maio. Com a denúncia da perseguição religiosa, os lituanos pretendiam provocar um protesto da CNBB (Conferência Nacional dos Bispos do Brasil).

Mas a assembléia não reagiu, para desolação do padre Francisco e sua comunidade:

"Seria muito bom que os bispos protestassem contra a perseguição religiosa na Lituânia, porque a CNBB tem força, e sua solidariedade teria repercussão. A colônia lituana tem mais de 40 mil membros no Brasil e a oportunidade seria excelente: estamos comemorando os 500 anos da morte de São Casimiro, padroeiro do país. O papa abriu as comemorações em março e esperava-se que os bispos da Lituânia fossem ao Vaticano. Mas o governo comunista não permitiu".

A CNBB calou-se, mas seu secretário-geral, d. Luciano Mendes de Almeida, foi rezar com os lituanos na manhã do último domingo. A paróquia celebra missas em lituano, mas a de d. Luciano foi em português, pois os vizinhos brasileiros também frequentam a pequena capela e estavam prestando sua homenagem a São Casimiro.

A colônia procura manter sua cultura e sua tradição, mas está ficando muito difícil ensinar a língua para os filhos dos primeiros imigrantes. As famílias conversam e lêem em lituano em casa e, desde este ano, contam com um curso superior na PUC de São Paulo. É uma maneira, explicam os padres da Mooca, de conservar as raízes.

Os contatos com a Lituânia são difíceis, raros e arriscados. Mas não impossíveis. A prova está na sacristia e no escritório da paróquia que sempre tem à disposição os mais recentes números de revistas, jornais e boletins católicos lituanos. São cópias mimeografadas clandestinas — os samizdat — que atravessam as fronteiras e chegam misteriosamente ao Brasil, graças à perseverança e à coragem dos dissidentes.

Sonho de liberdade

A Lituânia tornou-se católica em 1251, quando o grão-duque Mindaugas se converteu ao cristianismo e recebeu do papa Inocêncio IV a coroa de rei. Os 200 anos seguintes foram dois séculos de grande poder político, comparável ao das maiores potências europeias daquela época. Em 1386, um casamento real uniu Lituânia e Polónia num só reino, na tentativa de resistir à crescente ameaça do império russo. Foi durante essa união que surgiu São Casimiro, o príncipe filho de Casimiro IV, grão-duque da Lituânia e rei da Polónia.

No final do século XVIII, sucessivas partilhas entregaram os dois países à Rússia, Austria e Prússia. A revolta de lituanos e poloneses foi inútil, e assim a Lituânia permaneceu sob domínio russo durante 120 anos. Os alemães ocuparam a Lituânia em 1915, durante a Primeira Guerra Mundial, mas três anos depois o país reconquistou a independência, reconhecida em 1920 pela União Soviética. Foram 22 anos de liberdade, que acabou outra vez em 1940, quando veio a anexação. A Lituânia tornou-se então uma das repúblicas socialistas soviéticas. Invadida pelos alemães em 1941, foi de novo reconquistada pelos russos em 1944. A resistência armada contra as tropas de Moscou durou até 1953, e nesse período aconteceram deportações, prisões e perseguição religiosa. Os católicos, que são maioria na população de 3,5 milhões de habitantes (a Lituânia tem 65.200 quilômetros quadrados), começaram a lutar em defesa dos direitos humanos.

DIÁRIO POPULAR História do primeiro santo jovem leigo da era moderna: S. Casimiro

11-5-1984

A Editora Salesiana Dom Bosco acaba de publicar "São Casimiro — o primeiro santo jovem leigo da era moderna" de autoria de Pranas Gavenas. O livro retrata a história que transcorre de 1458 a 1484 na Lituânia e é ao mesmo tempo que um relato fiel da vida do santo jovem uma instrutiva viagem pela história da Europa e muito especialmente deste valente país que é a Lituânia.

O Bispo Zacarias Ferreri já havia escrito uma pequena biografia do santo, em 1521, "Vita Beati Casimiri", editado na Cracóvia, no qual inclui fatos apurados em vida de Casimiro para fins de canonização. Não há muitas evidências históricas no entanto. O que é mais posto em evidência é o seu amor à oração, a sua pureza; e

seu dom de justiça, a compaixão e outras virtudes. Tal era seu amor ao próximo que ele não só queria distribuir seus próprios bens — e Casimiro foi vice-rei e descendia da mais alta nobreza de sua terra — aos cativos, trabalhadores, pobres, mas dava a si próprio — seu tempo e suas fadigas — para a cura dos doentes e o alívio dos necessitados, como conta Pranas Gavenas em seu interessante livro.

O livro de Pranas Gavenas segue em suas 84 páginas repleto de informações interessantes acerca da vida do jovem príncipe e vice-rei que viria a tornar-se um santo da igreja católica. Um dos fatos mais marcantes e que consagraria sua aura de santo foi o fato de que ao ser aberto o túmu-

lo onde seu corpo jazia sepulto, durante 120 anos, na catedral de Vilnius, seus tijolos estavam úmidos e puderam facilmente ser retirados com as mãos sem auxílio de ferramentas. Isso porque a catedral por se situar no fundo do vale, perto da confluência dos rios Vilnia e Neris, nos anos de muita chuva costuma infiltrar água nos alicerces. O ataúde aberto diante de testemunhas revelou que o corpo e as vestes do santo estavam intactas e exalavam um odor agradável. O livro revela ainda a divulgação do culto a S. Casimiro no mundo e especialmente no bairro da Mooca onde se concentra grande número de representantes da colônia lituana. "S. Casimiro" para ler, meditar e guardar. (HN).

Moscou contra a Igreja na Lituânia

Depois de dez anos de convivência pacífica e de relativa calma, um período que significou um grande rejuvenescimento do cristianismo, a União Soviética retomou a política de repressão contra a religião na Lituânia, cujos 3,5 milhões de habitantes são na maioria católicos. As autoridades prendem e processam padres, ao mesmo tempo que adotam medidas de intimidação contra os fiéis, com o claro objetivo de quebrar a unidade da Igreja e de desencorajar movimentos de dissidência religiosa. Mas os lituanos, que na verdade jamais aceitaram a anexação de seu país por Moscou em 1940, resistem às prisões e continuam a assinar manifestos de protesto, exigindo liberdade para os sacerdotes e o fim da discriminação religiosa. Reportagem de Marite Sapiets, da revista Religion in Communist Lands, publicação do Keston College, Inglaterra.

Os subterrâneos da resistência

Durante o ano de 1982, tinha-se a impressão de que a política soviética com relação à Igreja Católica na Lituânia seguia uma linha sob vários aspectos mais positiva. Em junho, 18 seminaristas foram ordenados padres — o maior número permitido pelas autoridades soviéticas desde 1963. A Igreja Católica recebeu permissão também para publicar duas obras religiosas, sendo uma delas a tradução lituana do missal em dez volumes. Pela primeira vez, os sacerdotes podem celebrar a missa regularmente em sua língua.

Mas o que de mais importante aconteceu em 1982 foi, sem dúvida, a nomeação de um novo bispo, d. Antanas Valcius, para a diocese há muito vacante de Telsai, ao mesmo tempo que d. Sladkevius — há 23 anos no exílio — voltava a sua arquidiocese de Kalsiudorys. Até mesmo no Vaticano se tinha a impressão de que estava começando um período de "maior tolerância" da parte das autoridades soviéticas.

No dia 26 de janeiro de 1983, no entanto, essa esperança apagou-se definitivamente. O padre Svarinkas, um dos cinco sacerdotes que fundaram o Comitê Católico de Defesa dos Direitos dos Crentes (não oficial), foi convocado ao comissariado de polícia da cidade de Vidukle, onde ele tinha sua paróquia, sob pretexto de uma ocorrência de acidente de trânsito, e acabou sendo preso e processado criminalmente. No dia 3 de maio, depois de um inquérito policial excepcionalmente rápido, o padre foi levado ao tribunal de Vilnius e acusado por "difamação anti-soviética", de acordo com o artigo 68 do Código Penal da República da Lituânia (correspondente ao artigo 70 do Código Penal russo). Três dias depois, 6 de maio, foi condenado à pena de três anos de prisão, além de mais três anos de exílio.

O processo correu praticamente a portas fechadas: nenhum padre ou leigo pôde acompanhá-lo, pois apenas o irmão e a irmã do padre Svarinkas conseguiram, depois de muita dificuldade, estar presentes. Os simpatizantes e amigos do padre Svarinkas que esperavam do lado de fora foram forçados pela KGB (polícia política soviética) a entrar em automóveis que os levaram para longe da cidade, onde os abandonaram numa floresta. Aqueles que voltaram foram presos, multados e detidos durante dez dias.

O padre Sigita Tamkevicius, outro fundador do Comitê Católico, compareceu como testemunha do processo. No dia 6 de maio, depois de um depoimento em favor do padre Svarinkas, foi igualmente preso, no momento em que ia deixar a sala do tribunal. Sobre ele caíram as mesmas acusações. No dia seguinte, a agência Tass anunciava:

"No julgamento ficou provado que Tamkevicius e Svarinkas, usando o sacerdócio como cobertura, se dedicavam há muito tempo a atividades ilegais e contrárias à lei, com o objetivo principal de lançar o descrédito sobre o Estado soviético e seu sistema social. Tamkevicius difamou o sistema social em vigor e incitou os jovens a participar de atividades anti-sociais e a lutar contra o poder soviético, desobedecendo às leis soviéticas".

Em seguida, outros membros da comunidade católica também foram investigados, interrogados e advertidos.

Mais processos

A condenação do padre Svarinkas e o processo contra o padre Tamkevicius encerram um período de dez anos durante o qual o clero lituano

parecia livre das prisões. É verdade que alguns padres foram multados por pequenos delitos — como, por exemplo, a organização de proclamações — mas, desde os processos de 1970 e 1971 contra os padres Seskevicius, Zdebkis e Bubnys, acusados de ensinar catecismo às crianças, nenhum padre havia sido processado. Somente alguns leigos foram condenados por ter publicado a *Crônica da Igreja Católica da Lituânia* (clandestina), uma coletânea de cartas, relatórios e manifestos do clero.

Criado em novembro de 1978, o Comitê Católico de Defesa dos Direitos dos Crentes conseguiu sobreviver sem problemas durante quatro anos, enquanto membros do Comitê Cristão de Moscou eram condenados a longas penas de prisão. Por que as autoridades soviéticas não pareciam dispostas a criar dificuldades para o clero lituano? E por que elas agora agem de maneira diferente? A resposta às duas perguntas é provavelmente a mesma.

A solidariedade

O clero católico da Lituânia deu provas de notável unidade contra a legislação anti-religiosa do regime soviético e em seu apoio ao Comitê Católico. Isso ficou muito claro com o número de sacerdotes que concordaram em assinar o manifesto do Comitê Católico pela modificação das leis sobre associações religiosas: 522 de um total de 711, ou seja, cerca de três quartos dos padres católicos do país. Em julho/agosto de 1982, um manifesto endereçado ao presidente Brezhnev e aos bispos lituanos, exigindo que as leis fossem alteradas, foi assinado por 484 padres de quatro dioceses, ou cerca de 84% do clero dessas dioceses. Tratava-se, no contexto soviético, de um desafio sem precedentes.

As autoridades soviéticas foram surpreendidas, sem dúvida, pela extensão da solidariedade entre os padres católicos como já tinham sido também pela importância do apoio que recebeu dos fiéis a campanha em defesa dos direitos religiosos quando, em 1971, mais de 17 mil pessoas assinaram um documento pedindo o fim da discriminação religiosa.

Svarinkas: prisão e exílio

Manifestos menos importantes têm recebido centenas e talvez milhares de assinaturas de cristãos, fenômeno que não se vê em qualquer outra parte da União Soviética. As autoridades chegaram à conclusão de que seria difícil impedir esse tipo de movimento religioso de massa sem recorrer aos métodos stalinistas do pós-guerra: manifestos com grande número de assinaturas excluem a possibilidade de prender todos os signatários, o que significa que, no final das contas, ninguém é preso.

Como se não bastasse, as autoridades ficaram desconcertadas pela recusa dos bispos lituanos de condenar tanto a *Crônica da Igreja Católica na Lituânia* como o Comitê Católico. Os dois bispos que se encontravam no exílio cooperavam abertamente com o movimento pelos direitos religiosos. Às vezes, eles até desafiavam a condenação ao exílio, assistindo a funerais de ativistas religiosos. Era mais um exemplo de uma tendência particularmente inquietante, aos olhos das autoridades — tanto quanto os protestos contra a legislação do regime em matéria de religião: em muitas ocasiões, o clero lituano passou a comportar-se como se as leis não existissem.

Ao mesmo tempo que reivindicavam a abolição das leis que excluem os sacerdotes dos conselhos paroquiais, os padres começavam a impor-se como líderes desses mesmos conselhos paroquiais, nas negocia-

Tamkevicius: preso no tribunal

ções com as autoridades, apesar das objeções destas.

Enquanto o clero assinava manifestos pela extinção do *numerus clausus*, imposto pelo Estado para os candidatos admitidos ao seminário oficial de Kaunas, criou-se em 1972 um curso por correspondência não-oficial destinado aos candidatos recusados — uma espécie de "seminário clandestino". Apesar dos protestos das autoridades distritais, candidatos formados por esse seminário não-oficial foram ordenados e depois nomeados vigários nas paróquias.

Em 1980, conselhos de presbíteros que incluíam membros do Comitê Católico foram eleitos em todas as dioceses e aprovados pelo Vaticano, antes de solicitada a autorização do Estado. E lançaram-se ao trabalho, enquanto as autoridades ainda discutiam que atitude deveriam tomar com relação a eles. De maneira geral, o apoio explícito e implícito dado pelo papa João Paulo II foi um encorajamento moral para os católicos lituanos, ao mesmo tempo que se tornava um problema para as autoridades soviéticas. É muito significativo, por exemplo, que o Comitê Católico tenha sido fundado exatamente um mês depois da eleição do papa polonês.

A encruzilhada

Na verdade, as autoridades do regime se encontram numa encruzilhada: Não podem atender totalmente as reivindicações dos crentes nem podem esmagar de vez o movimento pelos direitos religiosos. Nos últimos dez anos, tentaram adotar uma política ambígua, perseguindo duramente certos ativistas leigos, como Viktoras Petkus e Balys Gajauskas, condenados a 15 anos de prisão pela sua militância no *Samizdat* (boletim clandestino), ao mesmo tempo que pareciam tolerar as atividades do clero.

Em 1980/82, os casos de alguns padres recalcitrantes — como o padre Laurinavicius, do grupo lituano de apoio aos acordos de Helsinque — foram "resolvidos" de maneira não oficial: morreram em "acidentes" bem preparados ou então nas mãos de "marginais".

As concessões feitas em 1982, somadas ao consentimento dado para a nomeação de um cardeal católico em Latvia, não poderiam ficar, no entanto, sem um contrapeso. Justamente pelo fato de algumas reivindicações dos contestadores católicos da Lituânia terem sido atendidas, era importante naquele momento dar a impressão de que a contestação não tinha força. O ataque lançado contra o Comitê Católico tinha então objetivos claros: romper a unidade do clero, desencorajando os outros padres, e cortar o apoio que os fiéis davam ao clero, amedrontando-os.

Mas esse esforço não teve o menor sucesso, pois mais de 32 mil pessoas assinaram um manifesto protestando contra a prisão do padre Svarinkas. E seria preciso, além disso, alinhar a Lituânia católica ao resto da União Soviética, onde uma nova campanha contra a dissidência religiosa se desenvolve desde 1979.

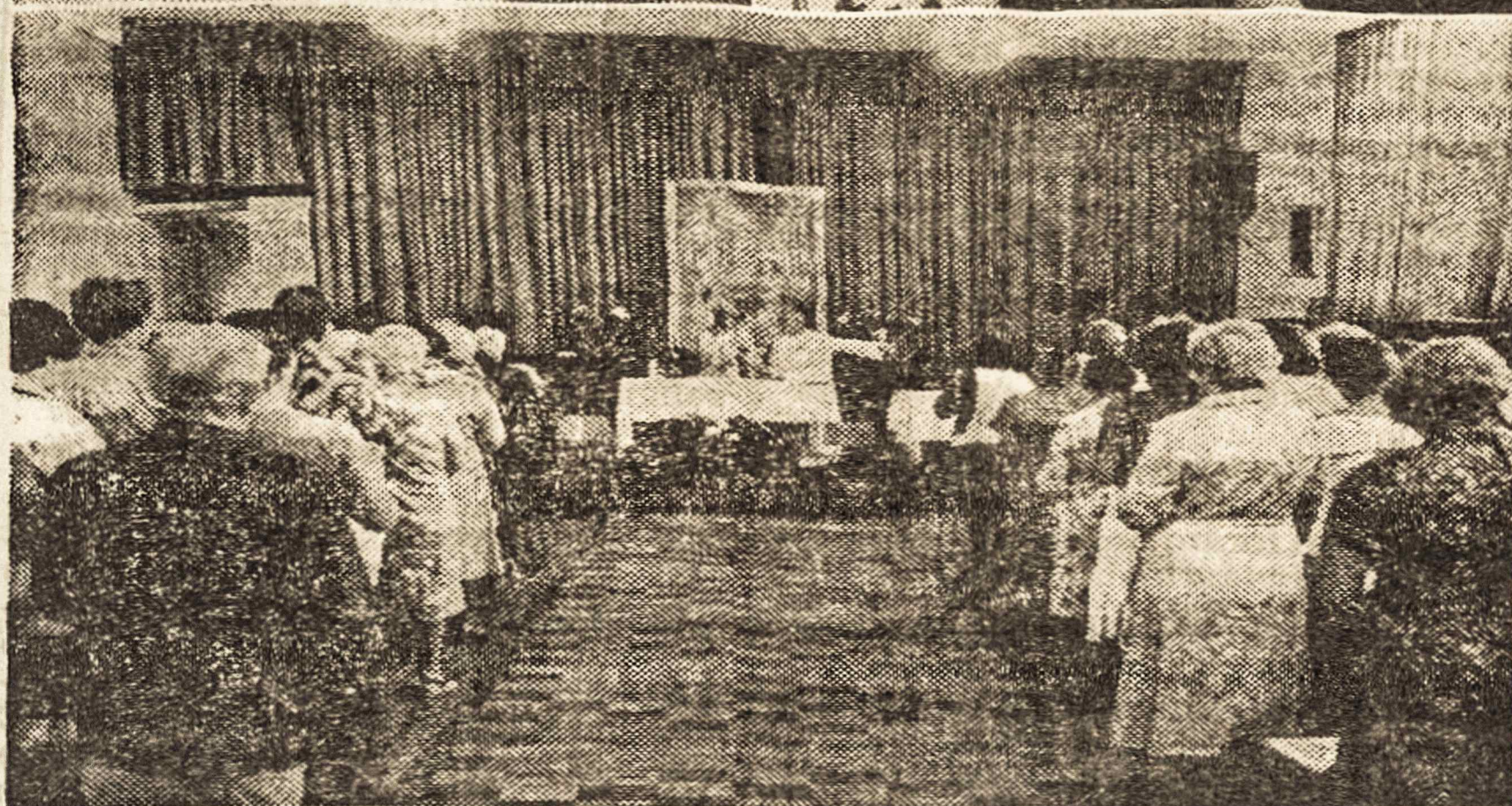
As concessões

Não se abandonou, entretanto, a política de "boa vontade". Em abril de 1983, os quatro bispos lituanos oficialmente reconhecidos foram autorizados a viajar juntos ao Vaticano para a visita ad limina. Era a primeira visita desse tipo desde 1938. E fala-se agora na possibilidade de uma visita do papa à Lituânia em 1987, na comemoração do 600º aniversário da conversão do país ao cristianismo.

As autoridades admitem também o projeto de publicação de um jornal católico oficial na União Soviética — certamente sob certas condições. Até agora, a discussão do projeto sempre supunha a exigência da extinção da *Crônica da Igreja Católica da Lituânia*.

Em seu documento número 53, os membros ainda livres do Comitê Católico perguntam: "Por que os padres mais zelosos foram presos? Será a proclamação de uma luta aberta contra a Igreja?" Eles lembraram ao presidente Andropov, a quem o documento foi enviado, que "em 1874 Engels declarou que a luta aberta contra a Igreja era uma besteira, porque esta é a melhor maneira de reavivar o interesse pela religião".

E salientam que o renascer que atualmente se observa na Igreja católica da Lituânia começou depois do processo dos três padres, nos anos 70/72.

Fotos Jovaci de Freitas

Padre Francisco reza com os lituanos da Mooça e recebe a solidariedade de d. Luciano

A colônia lembra o passado e reza

JOSÉ MARIA MAYRINK

Um crucifixo de ferro suspenso à porta principal do sobrado modesto é o único sinal capaz de identificar a paróquia de São Casimiro, no bairro da Mooça, onde três padres salesianos servem à colônia de seu país — quase 20 mil imigrantes e seus descendentes, que começaram a chegar a São Paulo em 1926, quando a Lituânia era uma terra independente e livre.

É um Cristo mutilado, sem o braço direito, que os católicos conseguiram trazer escondido no meio da bagagem, fugindo da ocupação soviética e da perseguição religiosa:

"Os russos que invadiram a Lituânia destruíram as igrejas e quebraram suas imagens", explica o padre Petras Rubsys, que nasceu na Bielo-Rússia em 1938 e de lá saiu ainda menino, em 1944, para viver e estudar na Europa ocidental, onde se ordenou sacerdote. Agora, ele é um dos colaboradores da paróquia e o responsável pela redação do sema-

riário Musu Lietuva, "elo de comunicação e de transmissão da cultura lituana" entre os imigrantes, seus filhos e seus netos.

"Quando os soldados soviéticos ocuparam o país e nele instalaram o regime comunista, primeiro em 1940 e outra vez em 1944, milhares de famílias lituanas atravessaram as fronteiras, para refugiar-se na Alemanha e na Polônia, de lá passando em seguida aos Estados Unidos, Canadá e América Latina", lembra o padre Francisco Gavenas, que emigrou para a Itália em 1938, pouco antes de se iniciar o que ele agora define como "o genocídio do povo lituano".

"Se não tivesse havido a anexação da Lituânia pela União Soviética, nosso pequeno país teria hoje uma população de cinco milhões de habitantes", calcula ele, falando da fuga e do exílio de mais de um milhão de dissidentes nacionalistas, a partir de 1941.

O genocídio, o padre acrescenta,

aconteceu a 17 de junho de 41, quando, numa só noite, "mais de 40 mil lituanos foram presos e deportados para a Sibéria, a fim de lá morrer". Os alemães invadiram a Lituânia no mesmo ano e com o nazismo a situação naturalmente não melhorou. Três anos depois, 1944, a segunda invasão soviética.

A luta continuou, mas nem as guerrilhas conseguiram reconquistar a antiga independência. Aumentou então o número de exilados e de fugitivos, e foi nessa época que umas 200 famílias saíram da Lituânia para viver no Brasil. Em São Paulo, espalharam-se por toda a cidade, mas alguns grupos se concentram nos bairros da Mooça e Vila Zelina.

"Os padres salesianos organizaram comitês internacionais de ajuda aos refugiados e fundaram aqui a paróquia de São Casimiro, uma paróquia pessoal que não tem limite de território e assim pode atender a todos os lituanos", explica o padre Francisco, falando da obra que dirige. Ele estudou na Itália e